

**Chirchiq shahar XTMTFTvaTEB tasarrufidagi 8-umumiy o'rta ta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi Rasulova Zumrad Anvarovnaning "Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari uchun ta'lim samaradorligini oshirishda mahorat turlaridan foydalanish" mavzusida tavsiyasi.**

Boshlang'ich ta'lim bolalarga beriladigan umumiy ta'limning dastlabki bosqichidir. Bu jarayonda bolalar atrof-dunyo haqidagi ilk bilimlarni egallaydilar, o'zlarida muloqot va amaliy masalalar borasidagi ko'nikmalarini shakllantiradilar. Aynan shu bosqichda bola shaxs sifatida shakllana boshlaydi, bu esa o'z navbatida boshlang'ich ta'limning davlat va jamiyat taqdirida ham qanchalik muhimligini belgilaydi.

Bejizga emas, 2013-yilning noyabr oyida xalq ta'limi vaziri U.I. Inoyatovning "Boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirish" bo'yicha qarorlari chiqdi. Bu o'z navbatida boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari oldiga katta bir mas'uliyat, o'z ishiga sidqidildan yondoshish va o'zidagi bor bilim, salohiyat, ijobiy potensialni turli qulay yo'llar, usullar orqali yosh avlodga yetkazishni taqazo etadi.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi bolalarning yoshi va psixologik xususiyatlarini puxta o'rgangan holda ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish ustida tinimsiz izlanishi, bor mahoratini ishga solishi lozim. Mahoratning o'zi nima?

Mahorat- o'qituvchining ijodkorlik darajasidir. Mahorat 4 turga bo'linadi:

**1. O'qituvchining o'quvchilar bilan o'zaro ta'sirni tashkil etish darajasi.** Ya'ni, o'qituvchining o'quvchilar jamoasi bilan qulay, pozitiv hamkorlik muhitini, psixologik aurani yarata olish darajasi.

Masalan, darsni ochiq chehra bilan, bolajonlarim barchangiz sog'lommisiz? Omonmisiz? Bilim olishga, yangidan-yangi qiziqarli

ma'lumotlarni olishga tayyormisiz?... kabi rag'batomuz tashbehlar bilan boshlash.

**2.Optimallashtirish darajasi.** Ya'ni,bilim olishni turli metod,texnologiyalardan unumli, sinf o'quvchilarining intellektual salohiyatidan kelib chiqqan holda qulaylashtirish,ulardan mohirlik bilan foydalanishdir.

Masalan,matematikada 10 likdan o'tib ayirishni o'rgatishda "qo'shninikiga yordam so'rab chiqamiz,ya'ni qarz so'raymiz"deb tushuntiramiz.Ayni vaqtda tarbiyaviy daqiqa o'tkazib,matematikada qarz olib qaytarmaslik mumkin,hayotda esa olgan qarzlarni o'z vaqtida qaytarish insonning ibratli fazilatlaridan ekanligini tushuntirib o'tishimiz lozim. Mana shunday hayotiy misollar,solishtirishlar orqali mavzuni yaxshiroq anglashga erishishimiz mumkin.

**3.Evristik daraja.** Ya'ni,o'quvchilar bilan jonli muloqot sharoitida ular uchun qulay ijodiy imkoniyatlar yaratiladi. Buni "Pushti bodring" misolida tushuntiraman. Tasviriy san'at darsi edi,o'quvchilar sabzavotlardan bodring tasvirini ishlayotgan edilar. Qator oralab bolalarni ishlarini kuzatib yurganimda orqa parta tomondan qattiq kulgu eshitildi. Sababini surishtirsam,o'quvchilarimdan biri Rasul chizgan bodringini pushti rangga bo'yab qo'yganiga guvoh bo'ldim.Avvaliga kulgim keldi,ammo Rasulni ko'ngli cho'kib qolishidan qo'rqdim va bu o'quvchimning boshqalarga o'xshamasligini his qildim. Hali ham kulishdan to'xtamayoygan bolalarga qarata esa: bunday ajoyibotlar hayotda uchrab turishini, balki sinfdosh o'rtoqlari kelajakda bodringning aynan shunday turini yaratuvchi selliksioner,yoki biolog olim bo'lishi mumkinligini atganimda o'quvchilar Rasulga masxara emas,balki havas nazari bilan qarayotganlarini payqadim.

**4.Shaxsiy-mustaqil daraja.**Bunda o'qituvchi o'z sinfining intellektual darajasidan kelib chiqqan holda o'zi yaratgan yangiliklar,uslublardan unumli foydalanadi. Ya'ni o'quvchilar mustaqil ravishda turli axborot vositalaridan olgan yangiliklari,nou-xaular to'g'risida o'z sinfdoshlariga so'zlab

beradilar, bu orqali jamiyat hayotida va dunyoda bo'layotgan o'zgarishlardan bohabar bo'lib, o'z dunyoqarashlarini kengaytirib borishga erishadilar.

*Hozirgi kunda ta'limning global masalasi nima?*

1. Nimani o'qitish kerak? (Fanni o'qitish kerak, DTSni kafolatlash kerak)

2. Nima uchun o'qitish kerak? (Shaxsni shakllantirish uchun, katta hayotga yo'naltirish-oriyentatsiya berish ushuni, bolada bilim, ko'nikma, malakalarni shakllantirish uchun, ijodkor shaxsni tarbiyalash uchun)

3. Qanday o'qitish kerak? (Innovatsion, interfaol darslar orqali, turli samarali ta'lim texnologiyalariga asoslanib, ulardan o'z o'rnida foydalangan holda o'qitish kerak)

Bugungi kunga kelib Yan Amos Komenskiyning "Sinf-dars" tizimi bizga to'g'ri kelmay qoldi. Biz bir qolipga solingan darslardan uzoqlashishimiz lozimligini davrning o'zi taqazo etayapti. O'quvchilarga bo'lgan munosabatimiz ham hamkorlikka asoslangan, do'stona muhitni tashkil etish ruhida bo'lishi lozim. O'quvchi haqida "bilimsiz", "2chi" degan shoshilinch xulosalarni chiqarmasligimiz kerak. Chunki, insondagi intellektual qobiliyatlar ba'zan darrov yuzaga chiqmaydi. Ba'zan boshlang'ich sinfda bo'sh o'zlashtirgan o'quvchilar yuqori sinflarda a'lo baholarga o'qib ketganliklarini ko'p uchratganmiz. Bu esa insondagi aqliy potensialning kechroq yuzaga chiqishidan dalolatdir.

Maktabda, oddiy darslarda biz qo'yayotgan baholar bu nisbiy narsadir. Bu baholar o'quvchilarning savodxonligini, taqdim etilayotgan axborotlarni qanchalik tez o'zlashtirishi, qabul qilishi, qayta ishlashi va uni xotirada saqlab qolishini ko'rsatadi xolos. Shuningdek bu baholarda o'quvchining ba'zi xususiyatlari: irodasi, qaysarligi, tizimli mehnatga bo'lgan layoqati aks etadi.

Biroq, yuqori aql-idrok hammadan ham ko'ra, tahlil qila olish, mantiqiy fikr yuritish, axborot olishning yangi yo'llarini kashf etish va ular bilan ishlashga bog'liq. O'quvchining maktabda olgan baholari bolaning aqliy qobiliyatini to'liq ko'rsata olmaydi.

Xulosa qilib aytganda, mustaqil vatanimiz kelajagi aqliy salohiyati kuchli, bilimli, mustaqil fikrlaydigan tadbirkor va tashabbuskor

kadrlarga bog'liq. Bunday kadrlar esa maktablarda, aynan biz o'qitayotgan boshlang'ich sinflardan boshlab tarbiyalanadi. Shunday avlodni tarbiyalashga mas'ul bo'lgan o'qituvchilar esa kasbiy, pedagogik mahorat sirlarini tinimsiz o'zlashtirishlari lozim.